

NIKTÓRE PROBLEMY DOTYCZĄCE ZAGADNIENIA NORMATYWNEJ REGULACJI ZASAD ZATRZYMANIA PRZEZ FUNKCJONARIUSZA.

Kulyk Maryna

*docent Katedry Postępowania Przygotowawczego, doktor nauk prawnych,
Narodowa Akademia Spraw Wewnętrznych, Kijów, Ukraina*

Symchuk Anatolii

starszy wykładowca Katedry Postępowania Przygotowawczego

Adnotacja. Artykuł został poświęcony poszczególnym zagadnieniom dotyczącym zatrzymania przez funkcjonariusza w postępowaniu karnym. W kontekście zwraca się uwagę na określenie statusu prawnego funkcjonariuszy posiadających status prawny upoważniający bez decyzji śledczego zatrzymać osobę podejrzaną w popełnieniu przestępstwa, a także określić bezpośrednie warunki dopuszczalności zatrzymania takiej osoby, co daje możliwość w pewnej mierze zrozumieć i ocenić badaną problematykę. We wnioskach autor określa problemy karnej reglamentacji procesowej dotyczącej zatrzymania i proponuje kluczowe przepisy z zakresu rozwiązania bieżących zagadnień.

Słowa kluczowe: zatrzymanie, upoważniony funkcjonariusz, środki zabezpieczenia postępowania karnego, bezpośrednie warunki dopuszczalności zastosowania zatrzymania osoby, fizyczne zatrzymanie, procesowe sporządzenie zatrzymania.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЗАТРИМАННЯ УПОВНОВАЖЕНОЮ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Кулик Марина

*доцент кафедри досудового розслідування, кандидат юридичних наук,
Національної академії внутрішніх справ*

Симчук Анатолій

*старший викладач кафедри досудового розслідування,
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена окремим питанням, що стосуються затримання уповноваженою особою у кримінальному провадженні. У контексті акцентується увага на визначення правового статусу уповноважених суб'єктів, які наділені правом без ухвали слідчого судді, суду затримувати особу підозрювану у вчиненні злочину, а також визначені безпосередні умови допустимості застосування затримання такої особи, що надає можливість повною мірою зрозуміти та оцінити досліджувану проблематику. У висновку авторами визначені проблеми кримінальної процесуальної регламентації затримання і запропоновані ключові положення вирішення актуальних питань.

Ключові слова: затримання, уповноважена службова особа, заходи забезпечення кримінального провадження, безпосередніми умовами допустимості застосування затримання особи, фізичне захоплення (захват), процесуальне оформлення затримання.

SOME ISSUES OF THE NORMATIVE SETTLEMENT OF THE DETENTION PROCEDURE BY AN AUTHORIZED OFFICIAL

The article is devoted to separate issues concerning the detention of an authorized person in a criminal proceeding. In the context of this, emphasis is placed on the definition of the legal status of authorized agents, who, by giving the right without a judge's order, to court to detain a person suspected of committing a crime, as well as to determine the immediate conditions for the

admissibility of the detention of such a person, which provides an opportunity to fully understand and assess the subject under study. In conclusion, the authors identified problems of criminal procedural regulation of detention and proposed key provisions for the solution of topical issues.

Key words: detention, authorized official, measures to ensure criminal proceedings, direct conditions for the admissibility of detention, physical capture (capture), execution of detention.

Постановка проблеми. Одним із найбільш розповсюджених видів затримання є затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України, в подальшому КПК) (*Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012*). Відповідно до КПК, затримання є тимчасовим запобіжним заходом, який застосовується з підстав і в порядку, передбаченому КПК (ч. 2 ст. 176 КПК), та входить до системи заходів забезпечення кримінального провадження (ч. 2 ст. 131 КПК). Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 р. № 12-рп/2003 визначає затримання як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу й особисту недоторканність індивіда (абз. 4 п. 6 мотивувальної частини) (*Рішення Конституційного Суду України*).

До цього часу відсутнє єдине тлумачення фактичних підстав застосування затримання, системне уявлення про його структуру та осіб, уповноважених на здійснення відповідних дій, залишається нерозв'язаним порядком фізичного захвату та доставлення особи до органу досудового розслідування.

Найважливішою потребою у теоретичному осмисленні і питанні забезпечення прав та законних інтересів особи, яка затримана уповноваженою службовою особою, а також звільнення затриманого.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблематики затримання службовою уповноваженою особою у кримінальному провадженні присвятили свої праці такі науковці: Ю. П. Аленін, А.-М. Ю. Ангеленюк, О. І. Білоусова, Д. Л. Василенко, Ю. М. Грошевий, О. С. Мазур, Г. Я. Мацьків, А. М. Мельник, О. О. Мохонько, В. В. Назаров, М. Я. Никоненко, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, Г. І. Сисоєнко, С. М. Смоков, В. В. Солдатський, О. Ю. Татаров, В. І. Фаринник, Л. Д. Удалова, О. В. Шульга та ін.

Водночас наукові праці зазначених учених не вичерпують усю складність проблеми, а скоріше утворюють фундаментальну базу для її подальшого дослідження. Ряд проблем потребують більш глибокого вивчення з огляду на чинне законодавство та міжнародно-правові норми щодо захисту прав та свобод людини, а також ефективного забезпечення заходів процесуального примусу від яких, багато в чому залежить ефективність розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень.

Метою статті є аналіз окремих положень кримінального процесуального законодавства, що стосуються кола службових осіб, уповноважених на затримання у кримінальному процесі, зокрема на підставі ст. 208 КПК України, а також формування пропозицій щодо вдосконалення законодавчої регламентації затримання як правового інституту.

Виклад основної проблеми. Конституції України у ст. 29 проголошує та гарантує кожному право на свободу та особисту недоторканність, яке є одним із найважливіших прав людини (*Конституція України, 1996*). Така норма неодноразово проголошувалася та закріплювалася міжнародним співтовариством

у різних міжнародно-правових документах. Зокрема, у Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 3), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 9), Європейській конвенції про захист прав і основоположних свобод 1950 р.(ст. 5). Це право може бути обмежено. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноваженні на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кримінальний процесуальний закон надає відповідним службовим особам для вирішення завдань кримінального провадження ефективний правовий засіб – затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Він займає важливе місце у системі заходів забезпечення кримінального провадження. У результаті такого затримання створюються необхідні умови для з'ясування причетності особи до вчинення злочину та вирішення питання про обрання відносно неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, забезпечується виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків у зв'язку із обранням запобіжного заходу.

Затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, в порядку, встановленому ст. 208 КПК України, виключає можливість переховування від органів досудового розслідування та суду, знищення речей і документів, які мають значення для встановлення обставин злочину, перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином уже на початковому етапі досудового розслідування. Не випадково цей захід забезпечення кримінального провадження достатньо часто застосовувався і застосовується на практиці.

КПК допускає можливість затримання уповноваженою службовою особою на початковому етапі досудового розслідування за наявності підстав, установлених у п. п. 1, 2 ч. 1 ст. 208 КПК. Крім цього, за наявності обґрунтованих підстав уважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної в учиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, захищеного законом до підслідності НАБУ, правомірним буде затримання на будь-якому етапі розслідування (п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК) (*Фаринник В., Мірковець Д., 2017, с.194*).

Так, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, затримати особу, підозрювану в учиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді позбавлення волі, лише у випадках передбачених ч. 1 ст. 208 КПК.

Мета затримання на підставі ч. 1 ст. 208 КПК полягає у попередженні та припиненні протиправної діяльності особи, запобіганні її ухиленню від досудового розслідування та суду.

За загальним правилом цей запобіжний захід застосовується до особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який може бути призначене покарання у виді позбавлення волі (ч. 1 ст. 208 КПК). Нормативний характер цієї умови забезпечує дію принципу пропорційності втручання у права людини, що означає адекватність останнього суспільній небезпечності вчиненого кримінального правопорушення.

Слушно зазначають Д. Савицький та О. Шульга, що аналіз статей 208, 213 КПК України, на жаль, засвідчує певну непослідовність законодавця у нормативному врегулюванні порядку затримання уповноваженою службовою

особою (зокрема, в питанні розмежування повноважень уповноважених службових осіб), зумовлену, на наш погляд, з однієї сторони, широким підходом законодавця до розуміння сутності цього заходу, однак з іншої – відсутністю чіткого розуміння його структури, як комплексу дій відповідних державних органів і посадових осіб (*Савицький Д. О., Шульга О. В., 2017, с.70*).

КПК України не пояснює термін «уповноважена службова особа». І це на думку вчених «...є неправильним, оскільки доцільно було б визначити коло зазначених осіб» (*Сорока С. О., 2012, с.153*), а також «зумовлює відповідні проблеми застосування норм права» (*Фаринник В., Мірковець Д., 2017, с.194*). Аналізуючи ч. 3 ст. 207 КПК, а також ч. 6 ст. 191 КПК можна зробити висновок, що цей вид затримання без ухвали слідчого судді може бути здійснено уповноваженою службовою особою, під якою слід розуміти особу, якій законом надано право здійснювати затримання.

Отже, однозначно, що уповноважена службова особа (в розумінні КПК) – це особа, якій законом надано право здійснювати затримання. Проте, КПК не містить окремого конкретного положення, в якому б зазначався перелік осіб, саме яким надано право здійснювати затримання.

У зв'язку з цим, у процесуальній літературі вказується, що такими особами є посадові особи оперативних підрозділів органів внутрішніх справ органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби. Без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, в порядку, передбаченому ст. 208 КПК України, можуть також слідчий та прокурор, якщо вони здійснюють затримання згідно з пп. 1-2 ч. 1 ст. 208 КПК України (*Ківалов С.В., Мищенко С.М., Захарченко В.Ю., 2013, с. 417*); особи, здійснення затримання якими пов'язано з виконанням ними своїх службових обов'язків (*Гончаренка В.Г., Колесника В.А., 2014, с. 228*); працівники органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України та інших правоохоронних органів, які мають право здійснити затримання особи (*Бандурка О.М., Блажівський Є.М., Бурдоль Є.П., 2012, с. 516*); особи, яким відповідні повноваження надані КПК України та Законами України «Про Національну поліцію», «Про Службу Безпеки України», «Про національне антикорупційне бюро», «Про державне бюро розслідувань» та ін. (*Савицький Д.О., Шульга О.В., 2017, с. 72*); працівники будь-якого правоохоронного органу України за умови, що право на затримання особи надано їм законом, а також керівники дипломатичного представництва чи консульської установи України – у разі вчинення кримінального правопорушення на території дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном; капітан судна України – у разі вчинення кримінального правопорушення на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні; а також інші службові особи, уповноважені на вчинення процесуальних дій, якщо керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України, капітан судна України є потерпілим внаслідок вчинення відповідного кримінального

правопорушення (Никоненко М. Я., 2014, с. 89).

Проаналізувавши положення чинного КПК України щодо кола службових осіб, уповноважених на затримання у кримінальному процесі, зокрема на підставі ст. 208 КПК України, окремі автори доходять висновку про те, що законодавець під «уповноваженими службовими особами» мав на увазі осіб, уповноважених законом на фактичне затримання і які ніяк не пов'язані із органом досудового розслідування і відповідно ні слідчий, ні прокурор в своєму статусі не можуть виступати уповноваженими службовими особами, які законом наділені правом здійснювати затримання (Никоненко М. Я., 2014, с. 87-88).

КПК України дійсно не розкриває поняття «уповноважена службова особа». Очевидно, що такою особою є ті особи, яким відповідні повноваження надані КПК України та іншими законами України («Про Національну поліцію» (Про Національну поліцію, 2015), «Про Службу безпеки України» (Про Службу безпеки України, 1992), «Про Національне антикорупційне бюро України» (Про Національне антикорупційне бюро України, 2014), «Про Державне бюро розслідувань» (Про Державне бюро розслідувань, 2015) тощо). Отже, уповноваженою службовою особою є працівники органів Національної поліції, НАБУ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України та інших правоохоронних органів, яким у межах компетенції надано право здійснювати затримання особи.

Слідчий, прокурор, на нашу думку, також є суб'єктами затримання у значенні «уповноваженої службової особи», оскільки відповідні повноваження надані їм КПК України. На підтвердження цього слід навести висновки, що можуть бути зроблені за результатами аналізу не лише пп. 1-2 ч. 1, а й п. 3 ч. 1, ч. 2 ст. 208 КПК України. Незважаючи на те, що норми про затримання уповноваженою службовою особою регламентують повноваження цієї особи у загальному виді, аналіз підстав затримання уповноваженою службовою особою, закріплених у пп. 1-3 ч. 1, ч. 2 ст. 208 КПК України, засвідчує, що окремі з них стосуються виключно особи, яка здійснює досудове розслідування (слідчого, прокурора), а інші – переважно тих службових осіб, повноваження яких на затримання встановлені іншими законами України.

За твердженням В. Фаринника та Д. Мірковця КПК допускає можливість затримання уповноваженою службовою особою на початковому етапі досудового розслідування за наявності підстав, установлених у п. п. 1, 2 ч. 1 ст. 208 КПК.

Крім цього, за наявності обґрунтованих підстав уважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної в учиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, зарахованого законом до підслідності НАБУ, правомірним буде затримання на будь-якому етапі розслідування (п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК).

Питання правомірності здійснення затримання особи з підстав, передбачених п. п. 1, 2 ч. 1 ст. 208 КПК, до початку досудового розслідування (тобто до внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР) не вирішено. Уважається, що в разі проведення фактичного затримання особи відомості про вчинення кримінального правопорушення негайно після його завершення повинні бути внесені до ЄРДР і лише тоді повинен складатися

протокол про затримання (*Фаринник В., Мірковець Д., 2017, с. 194*).

Затримання підозрюваного, порядок якого регламентовано КПК, треба відрізнити від фізичного, адміністративно-правового й інших видів затримання громадян, що не пов'язанні з перевіркою причетності останніх до вчинення злочину і не мають кримінального процесуального характеру.

Вартою уваги є думка Г. Сисоєнка, що «сама природа затримання особи пов'язана з тим, що воно може бути здійснене як у кримінальному провадженні, так і за його межами, що породжує певні питання» (*Сисоєнко Г. І., 2015, с.146*).

Із аналізу норм норм діючого КПК, можна зробити висновок, що уповноважена службова особа може затримати особу (у кримінальному процесуальному розумінні), тільки підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі і відповідні відомості про злочин, внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань, тобто коли розпочато досудове розслідування.

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 36, п. 6 ст. 39, п. 1 ч. 1 ст. 40 КПК слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор уповноваженні в межах компетенції, починати досудове розслідування. А тому вважаємо, що відповідно до ч. 1 ст. 208 КПК тільки слідчий, прокурор вправі затримувати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі. Що стосується затримання, що відбувається до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР є фізичним захопленням особи. Це буде і в тому випадку, коли інші уповноваженні особи (наприклад, оперативні працівники) застали особу під час вчинення злочину або замаху на його вчинення та з інших підстав. В подальшому, відповідно до ст. 210 КПК уповноважена службова особа зобов'язана доставити затриману до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, в якому негайно реєструється дата, точний час (година і хвилини) доставлення затриманого та інші відомості, передбачені законодавством.

Таким чином, затримання уповноваженою службовою особою може розглядатись і розглядається у вузькому розумінні – як фізичне захоплення особи та її доставлення до компетентного органу чи посадової особи для подальшого прийняття рішення (так зване «фактичне затримання») (*Солдатський В. В., 2012, с. 527*) та у широкому розумінні – як діяльність (комплекс дій) відповідних державних органів і посадових осіб від моменту фізичного захоплення особи до її звільнення або обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (*Савицький Д. О., Шульга О. В., 2017, с. 74*).

Ми погоджуємося, з Д. Савицьким та О. Шульгою, що більш правильним і таким, який відповідає сутності та правовій природі затримання уповноваженою службовою особою, як виду затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, є його розуміння у широкому значенні (*Савицький Д. О., Шульга О. В., 2017, с. 70*).

На нашу думку до комплексу цих дій, слід віднести: фізичний захват і доставлення особи до органу досудового розслідування; встановлення підстав, умов і мотивів затримання; процесуальне оформлення затримання; обшук затриманої особи; повідомлення затриманому підстав затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснення прав і забезпечення можливості їх реалізації; повідомлення про затримання (прокурора; близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи; орган (установу),

уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги, та ін.); звернення до суду з клопотанням про обрання стосовно затриманого запобіжного заходу або звільнення затриманого тощо.

Саме такий підхід, забезпечує правильне розуміння правової природи та сутності цього заходу, його відповідне та однозначне нормативне врегулювання, а значить і правильне та ефективне застосування у практиці.

Висновки. Отже, здійснення затримання уповноваженою особою, наявність передбачених законом підстав, дотримання процесуального порядку, наявність розпочатого досудового розслідування є тими обставинами, які характеризують законність затримання так само, як і законність застосування будь-якого іншого заходу забезпечення кримінального провадження, проведення будь-якої процесуальної дії.

Безпосередніми умовами допустимості застосування затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, є: необхідність нагального запобігання злочинів чи його припинення (шляхом короточасного позбавлення свободи особи, яку застали при вчиненні злочину, готуванні або замаху на його вчинення; або про яку є дані, що саме вона щойно вчинила злочин); за злочин, у вчиненні якого підозрюється особа, передбачено покарання у виді позбавлення волі; незастосування до особи у зв'язку з її підозрою у цьому ж кримінальному правопорушенні запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою. До зазначених умов допустимості застосування затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину також можна віднести і внесення відомостей про вчинений злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань ЄРДР. Інакше це буде фізичне захоплення (захват), а не процесуальне затримання. Важливо, щоб затримання відповідно до ч. 1 ст. 208 КПК здійснила уповноважена службова особа (слідчий, прокурор в межах здійснюваного кримінального провадження). На користь такої позиції буде виступати те, що: 1) загальна умова застосування заходів забезпечення кримінального провадження – лише після реєстрації заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення у Єдиному реєстрі досудових розслідувань; 2) відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК, здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду; 3) у частині третій передбачено, що обшук затриманої особи здійснюється з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статті 236 КПК.

З метою удосконалення положень чинного кримінального процесуального законодавства, вважаємо за доцільним внести у ст. 208 КПК наступні зміни та доповнення, зокрема:

1) назву статті 208 КПК після слів «уповноваженою службовою особою» доповнити словом «слідчим»;

2) частину 1 статті 208 КПК викласти в такій редакції: «1. Уповноважена службова особа, слідчий мають право затримати в порядку, передбаченому частиною другою статті 207 та частиною другою цієї статті цього Кодексу, без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, зазначених у статті 482 цього Кодексу.

Після такого затримання зазначенні службові особи зобов'язанні діяти відповідно до вимог, передбачених частиною першою статті 210 цього Кодексу».

У зв'язку з цим частини першу – шосту вважати відповідно частинами другою – сьомою;

3) в абзаці першому частини другої статті 208 КПК слова «Уповноважена службова особа» замінити словами «Слідчий у кримінальному провадженні». У частині третій та п'ятій слова «Уповноважена службова особа» замінити словом «Слідчий».

На завершення Європейський суд з прав людини, практика якого має бути врахована при здійсненні кримінального провадження в Україні, звертає увагу на «якість» закону, зокрема, в сфері обмеження права на свободу та особисту недоторканність.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (ред. від 01 січня 2018 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України "Про статус народного депутата України" та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності).
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року [Текст]: офіц. текст: за станом на 30 вересня 2016 року // [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua//>
4. Фаринник В., Мірковець Д. Затримання особи в новому кримінальному процесуальному кодексі України: окремі питання відповідальності міжнародним стандартам і практиці Європейського суду з прав людини // Підприємництво господарство і право. – 2017. – № 6. – 192-196.
5. Савицький Д. О., Шульга О. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні: Монографія. – К.: Видавничий центр «Кафедра», 2017. – 216 с.
6. Сорока С. О. Процесуальний порядок затримання // Митна справа. – 2012. – № 3. – С.151-155.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. — Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с.
8. Кримінальне процесуальне право України : [навчальний посібник] / за ред. В. Г. Гончаренка, В. А. Колесника. – К. : Юстініан, 2014. – С. 228.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. – Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х.: Право, 2012. – 768 с.
10. Никоненко М. Я. Уповноважена службова особа, яка вправі здійснити затримання у кримінальному процесі / М. Я. Никоненко // Юридична наука. – 2014. – № 9. – С. 83-90.
11. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075.
12. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

13. Про Національне антикорупційне бюро України ; Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
14. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – Ст. 55.
15. Сисоєнко Г. І. Затримання особи у кримінальному провадженні // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – Том 12, № 1. – С. 144-150.
16. Солдатський В. В. «Фактичне затримання» як засіб обчислення моменту затримання у кримінальному процесі / В. В. Солдатський // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 64. – С. 524-531.